

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

SAJTOLÓ HEGESZTÉSI ELJÁRÁSOK 2. Melegsajtoló hegesztési eljárások

Dr. Palotás Béla

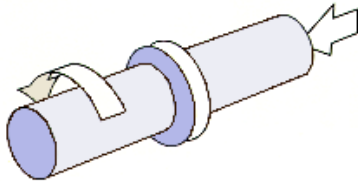

Mechanikai Technológia és Anyagszerkezzetani Tanszék

Dörzshegesztés

- *Elve:* A hegesztendő darabok között relatív elmozdulást hozunk létre erőhatás alatt. A darabok közötti súrlódás felhevíti a darabokat, az erő hatására képlékeny alakváltozás jön létre. A mozgást gyorsan lefékezve, (illetve az alakváltozás létrehozásakor a darabok lefékeződnek) az erő növelésével vagy anélkül jön létre a kötés.
- A jó kötés feltétele a szimmetrikus alakváltozás, amelyet a szimmetrikus sorja jelez.

Dörzshegesztés változatai

Forgó mozgású dörzshegesztés:

- Egyik darab forog
- Mindkét darab forog, de a szögsebesség eltérő
- Közvetett forog.

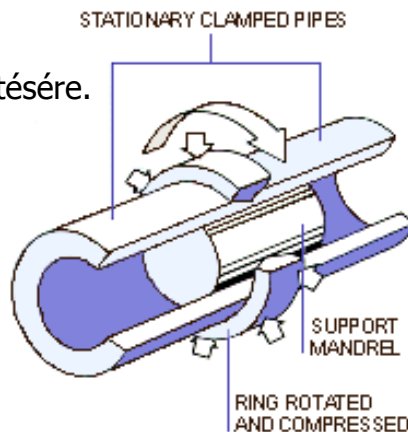
A forgó dörzshegesztést igen gyakran alkalmazzák a gépiparban és az autógyártásban.

Alkalmazási korlátot az jelent, hogy legalább az egyik darabnak forgás szimmetrikusnak kell lenni.

Profilok hegesztésére a forgó dörzshegesztés csak különleges készülékezéssel használható.

Forgó gyűrűs dörzshegesztés

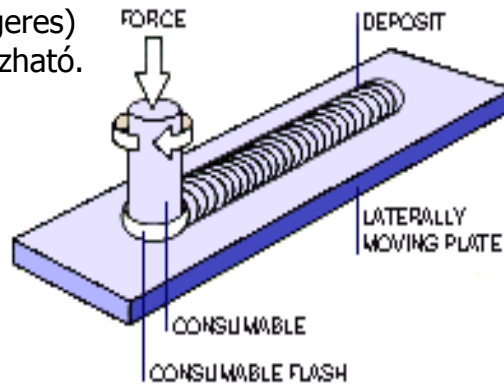
Vékony falú csövek hegesztésére.

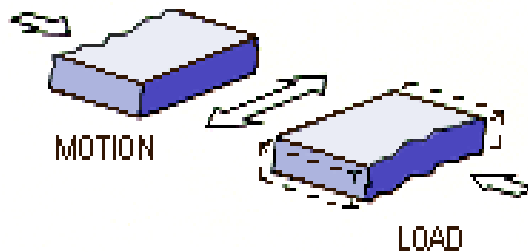

Felrakó dörzshegesztés

Sík és alakos (pl. hengeres) felületeknél is alkalmazható.

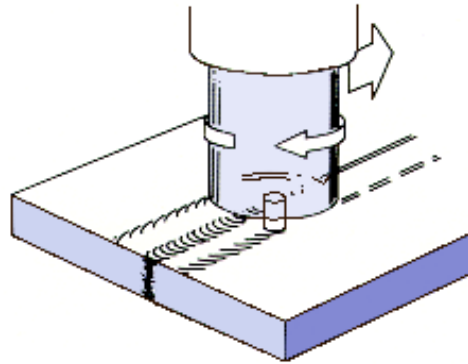
Rezgő dörzshegesztés

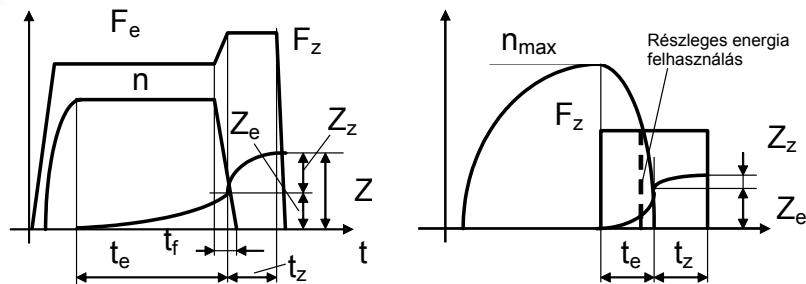
Profilok hegesztésére.

Lineáris dörzshegesztés

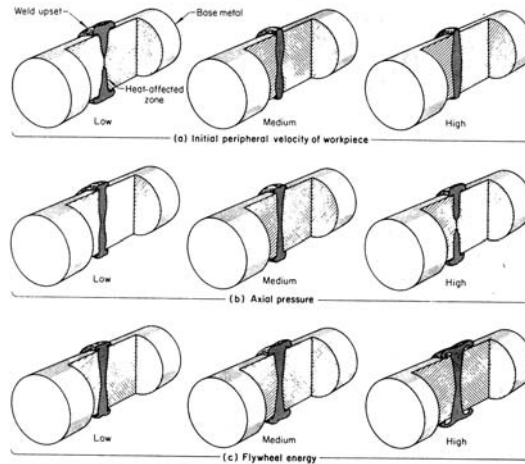
Forgó dörzshegesztésnél leggyakoribb

Hagyományos dörzshegesztés
A hagyományos dörzshegesztésnél a mozgást lefékezzük fék alkalmazásával.

Lendkerekű dörzshegesztés
A darabokat összenyomjuk, ez fékezi le a mozgást. Nagy méretű daraboknál jól alkalmazható.

A hegesztési paraméterek hatása

Hegesztés előadások

Szerző: dr. Palotás Béla

9

Hegesztési paraméterek

Hagyományos
dörzshegesztés

- $Z_e = 5 \dots 30 \text{ mm}$
- $n = 500 \dots 5400 \text{ 1/min}$
- $p_e = 20 \dots 200 \text{ MPa}$
- $p_z = 40 \dots 300 \text{ MPa}$
- $t_f = 0,1 \dots 0,5 \text{ s}$
- $t_e = 1 \dots 100 \text{ s}$

Lendkerekes
dörzshegesztés

- $p_h = 40 \dots 280 \text{ MPa}$
- $n_{\max} = 900 \dots 5400 \text{ 1/min}$
- $t_e = 0,12 \dots 2 \text{ s}$

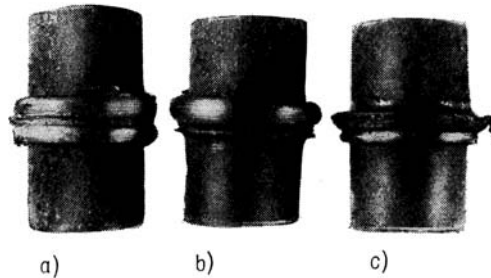
Hegesztés előadások

Szerző: dr. Palotás Béla

10

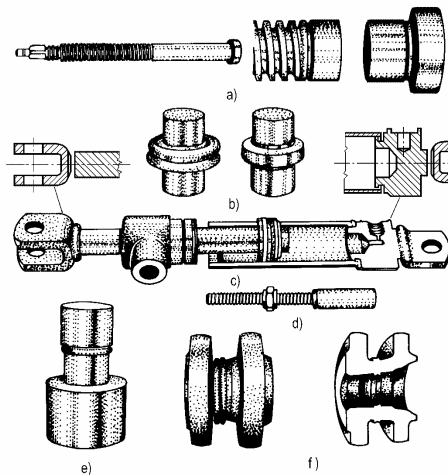
A dörzshegesztett kötés alakja

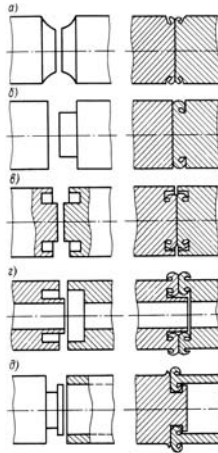
- a.): Szimmetrikus sorja, b.): szénacél szerszámacél
c.): szénacél szerszámacél alakító gyűrűvel készítve

Dörzshegesztés alkalmazása

A sorja elrejtése

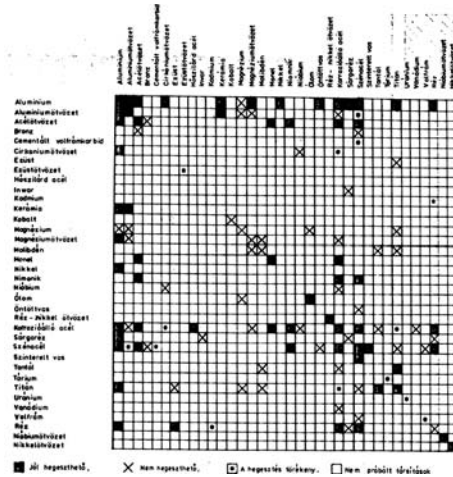

A dörzshegesztés alkalmazása

- Eltérő geometriájú darabokhoz
- Eltérő anyagok hegesztésére
- Tengelyek, csapok, menetes csapok, rotorok stb.
- Cső rúddal, cső csővel, rúd ill. cső tárcsához
- Szerszámok gyártása
- Mindenütt alkalmazható, ahol körszimmetrikus alkatrészek nagy termelékenységű gyártása a feladat
- A rezgő dörzshegesztés profilok hegesztésére
- A dörzshevítés számos alkalmazása ismert (pl. kisajtolás, porkohászati alkalmazás stb.)

Hegeszthetőségi háromszög

Hegesztés előadások

Szerző: dr. Palotás Béla

15

Diffúziós hegesztés

- *E/v:* Vákuumban esetleg védőgázban, az összehegesztendő anyagokat felhevítik az olvadásponthoz közeli hőmérsékletre, összenyomott állapotban. A magas hőmérséklet és a nagy nyomás hatására kúzás jön létre az összehegesztendő felületen. A felületi gerjesztett állapotba kerülő ionok rácsparaméternyi távolságra kerülnek, közöttük elektronszere folytán gyenge kötés, majd az ionok kölcsönös diffúziójának köszönhetően alakul ki az erős kötés.
- A diffúzió alapvető tehát a kötés kialakulásában.

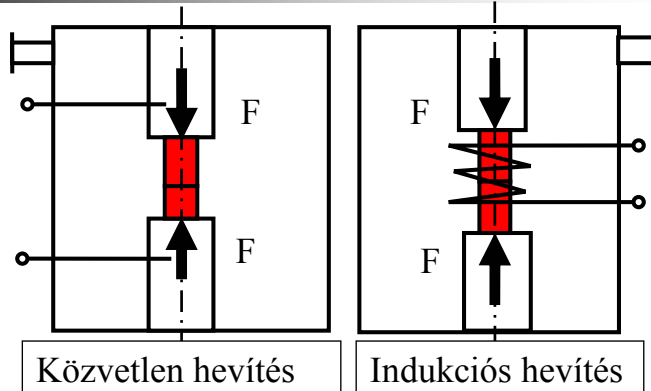
Hegesztés előadások

Szerző: dr. Palotás Béla

16

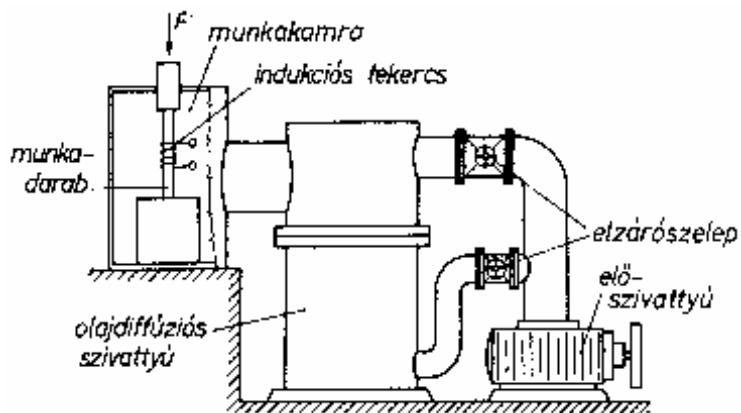

A diffúziós hegesztés változatai

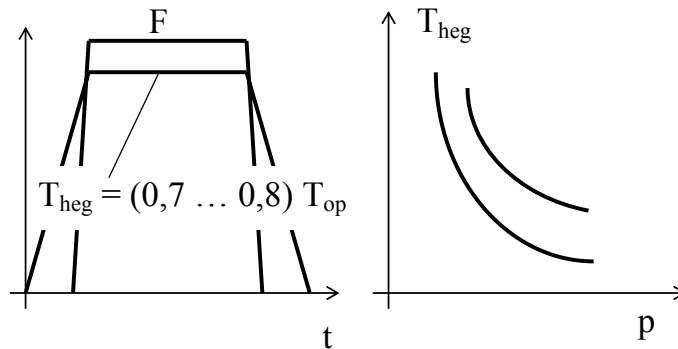

Gyakorlatban alkalmazzák a közvetlen ellenállás hevítést és az indukciós hevítést is.

A diffúziós hegesztő berendezés

Hegesztési munkarend

A hegesztési paraméterek összefüggése

$$T_{\text{heg}} = \frac{\Delta H_S}{4,6 \left(\log A + n \log \sigma - \log \dot{\varepsilon} \right)}$$

- A, n : anyagtól függő állandók, σ nyomófeszültség, $\dot{\varepsilon}$: deformáció sebesség
- ΔH_S : a képlékeny alakváltozás aktiválási energiája.

Hegesztési paraméterek

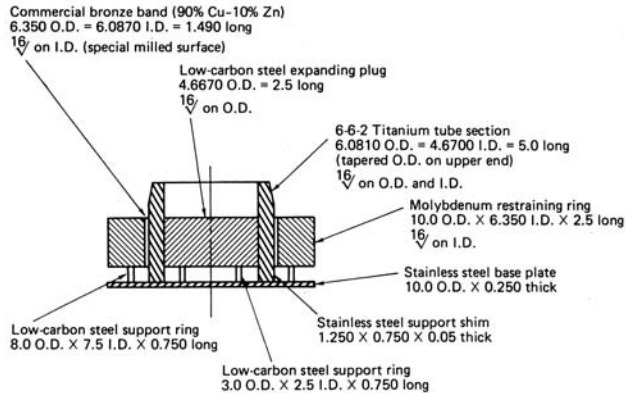
- $p_{\text{heg}} = 3 \dots 100 \text{ MPa}$
- $T_{\text{heg}} = (0,7 \dots 0,8) T_{\text{op}}$
- $t_{\text{heg}} = \text{perc} \dots \text{óra}$
- $\varepsilon \leq 1 \%$
- Pontosság: $0,02 \dots 0,5 \text{ mm}$

A diffúziós hegesztés alkalmazása

- Fémkombinációk és vegyes-kötések készítése
- Takarékszerszámok gyártása
- Különleges kötések készítése
- Elektronikai alkalmazás
- Autóipari alkalmazás
- Reaktor gyártás
- Űrhajózás, repülőgép gyártás
- Vegyes-kötéseknél sokszor alkalmaznak közbetéteket:
  - $\text{Be} + \text{Cu} \Rightarrow \text{Au, Ag betét}$
  - $\text{Ti} + \text{acél} \Rightarrow \text{V, Be betét}$
  - Ferrites acél + ausztenites acél $\Rightarrow \text{Ni betét.}$

Úrtechnikai alkalmazás

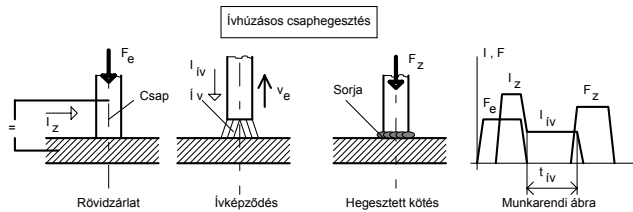

Csaphegesztés (sajtoló ívhegesztés)

- Elektromos ívvel, amely létrehozható nagyteljesítményű kondenzátor telep kisütésével is, csapszerű alkatrészek végét megolvasztjuk, majd az olvadt anyagokat sorjába nyomva, képlékeny alakítás hozza létre a kötést.

Ívhúzásos csaphegesztés

- A csap végét a hordozó felületéhez nyomva, rövidzárlatot hozunk létre. A csapot elhúzzva, ív képződik. Az ív megolvasztja a csap végét és a hordozó felületet, majd a csapot a darabhoz nyomva, az olvadt anyagok sorjába nyomódnak és a képlékeny alakváltozás hozza létre a kötést.

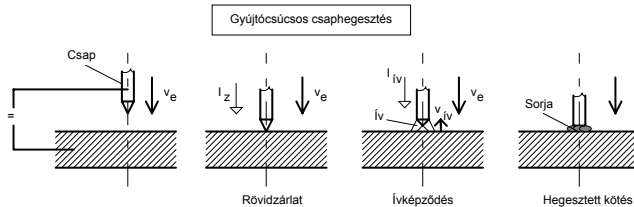

Hegesztés előadások

Szerző: dr. Palotás Béla

25

Gyújtócsúcsos csaphegesztés

- A csúcspan végződő csapot a felülethez nyomva rövidzárlat, majd ív képződik. Az ív nagyon gyorsan olvasztja meg a csapot, az ívhossz mindaddig nő, amíg az ívhossz növekedés eléri a csap előtolási sebességét. Az ív megolvasztja a csap végét és a hordozó felületet, majd a csap belenyomódik a fémfürdőbe. Az olvadt anyagok a sorjába nyomódnak és a képlékeny alakváltozás hozza létre a kötést.

Hegesztés előadások

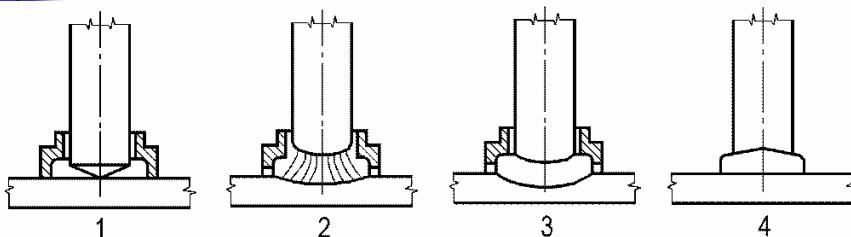
Szerző: dr. Palotás Béla

26

A csaphegesztés változatai

- Ívgyújtásos csaphegesztés
  - Ívhúzásos csaphegesztés
    - Kerámiagyűrűs
    - Védőgázos
    - Fedett ívű
- Gyújtócsúcsos csaphegesztés
- Gyújtógyűrűs csaphegesztés
- Forgóíves csaphegesztés
- Kondenzátor kisütéses csaphegesztés
  - Kontakt módszer
  - Hézagtartó
  - Ívhúzásos

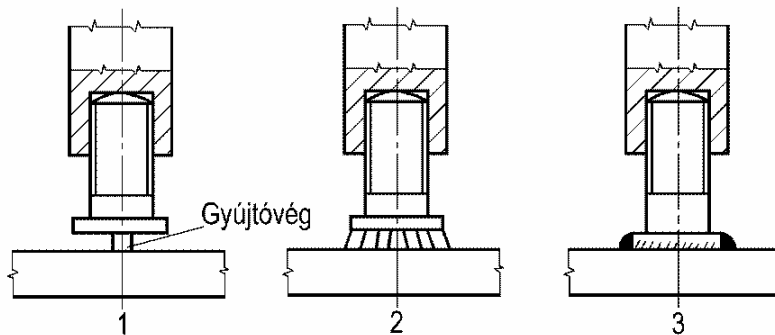
Ívhúzásos csaphegesztés kerámiagyűrűvel

A kerámia gyűrű:

- Védi a varratot
- Formálja a varratot

Kondenzátoros csaphegesztés

Csapszerű alkatrészek más eljárással is felhegeszthetők, pl. dörzshegesztéssel, robbantásos hegesztéssel, ellenállás hegesztéssel.

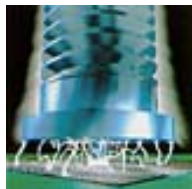
Csaphegesztési változatok

Kerámiagyűrűs

Gyújtócsúcsos

Kondenzátoros (Kontakt)

Kondenzátoros (hézagtartó)

Hegesztési paraméterek

Ívhúzásos:

- $I_{RZ} = 80 d$ [A]
- $p_z \leq 10$ MPa
- $t_h = (0,02 \dots 0,04) d$ [s]
- $t_{iv} = 0,2 \dots 4$ ms
- $d = 2 \dots 25$ mm fekvő helyzet, $2 \dots 16$ mm falmenti helyzet, $2 \dots 14$ mm fejfeletti helyzet
- $s \geq d/4$ a csapok hossza $L_{max} = 40 \dots 100$ mm

Gyújtócsúcsos:

- $I_{RZ} = 3000 \dots 8000$ A
- $t_h = 0,2 \dots 4$ ms
- $d = 2,5 \dots 8$ mm minden helyzet

A csaphegesztés alkalmazása

- Ötvöztelen és ötvözött acélok
- Alumínium és ötvözetei
- Réz és ötvözetei
- Vegyeskötések
- Bevonatos lemezek + csapszerű alkatrészek
- Sík felületű, hengeres és más felületű elemek + csapszerű alkatrészek
- Hőszigetelést tartó csapok (szegszerű csapok)
- Hőátadó felületek növelésére csapok felhegesztése
- Csapok, szegek, csavarok felhegesztésére alkalmas és az ipar minden területén alkalmazható
- Nem csak hengeres, de négyszög, sokszög, sőt szabálytalan alakú csapok is hegeszthetők.

Forgóíves hegesztés

- Elv: A mágneses térrel forgó mozgásra kényszerített elektromos ív megolvasztja a darabok homlok felületét, majd azokat összenyomva az olvadt anyagok a sorjába nyomódnak és a képlékeny alakváltozás hozza létre a kötést.
- A működés alapja a Lorentz féle erőtvény. Amely kimondja, hogy mágneses térben ($\vec{B}$), $\vec{v}$ sebességgel mozgó elektromos töltésre (q) erő hat ($\vec{F}$).

$$\vec{F} = q(\vec{E} + \vec{v} \times \vec{B})$$

Az ívre ható erő

- Az elektromos teret elhanyagolva és a sebességgel mozgó töltést áramvektorként (I) értelmezzük, az egységnyi hosszú ívre ható erő az alábbi módon írható:

$$\Delta \vec{F} = \vec{I} \times \vec{B}$$

- L hosszúságú ívre ható erő skalárisan, ha a mágneses tér és az ív iránya α szöget zár be:

$$F = I B L \sin \alpha$$

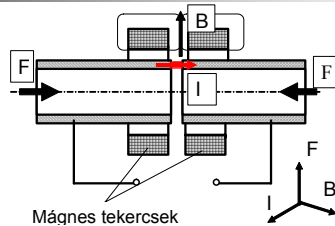

A forgóíves hegesztés változatai

- Keresztmezős forgóíves hegesztés
  - Sajtoló hegesztési eljárásként ezt a változatot alkalmazzák.
- Hosszmezős forgóíves hegesztés
  - Sorjázásra és peremvarratos kötések készítésére alkalmazzák.
- Forgóíves csaphegesztés
  - Főleg csavaranyaserű alkatrészek hegesztésére használják.

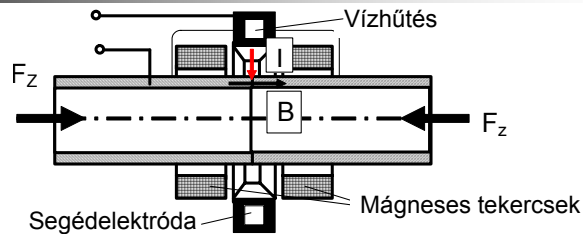

Keresztmezős forgóíves hegesztés

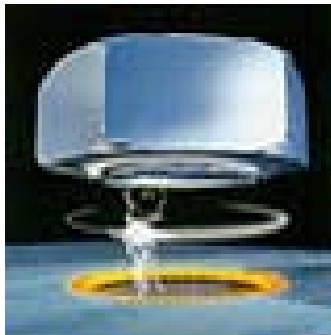
A darabok között ívet gyújtunk, a radiális mágneses tér elkezd az ívet forgatni. Az ív olyan gyorsan forog, hogy gyakorlatilag síkszerű hőforrás jön létre. A darabokat összenyomva képlékeny alakítás által jön létre a kötés. A megolvadt anyagok a sorjába távoznak. A hegesztést védőgázban végzik a hibák elkerülése érdekében.

Hosszmezős forgóíves hegesztés

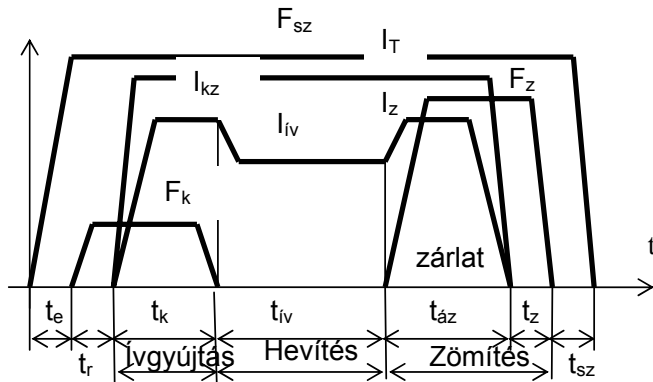
A hosszmezős forgóíves hegesztés működési elve az, hogy a hosszirányú mágneses tér a segédelektroda és a munkadarab között begyújtott elektromos ívet forgatja körbe. Az eljárás változatot hőkezelésre, sorjázás segítésére és ömlesztő hegesztésre (peremvarratok készítésére) használják.

Fogóíves csaphegesztés

Kör alakú perem és a hordozó felület között gyújtott elektromos ívet radiális mágneses térrel forgatjuk meg.

Keresztmezős munkarend

Hegesztési paraméterek

- Íváram erőssége $I_{iv} = 200 \dots 1200 \text{ A}$
- Ívhosszúság $L_{iv} = 1,5 \dots 3 \text{ mm}$
- Ívfeszültség $U_{iv} = 20 \dots 50 \text{ V}$
- Ív égési idő $t_{iv} = 0,3 \dots 5 \text{ s}$
- Mágnes-tekerces gerjesztő tekercs $I_T = 100 \dots 500 \cdot 10^{-4} \text{ T}$
- Ív mozgási sebessége $v_i = 30 \dots 150 \text{ m/s}$
- Ív körülfordulási idő (szám) n_i
- Zömítő erő $F_z = 0,5 \dots 40 \text{ KN}$
- Zömítés nagysága Z
- Zömítési sebesség v_z

A forgóíves hegesztés alkalmazása

- Zárt vonalvezetésre van szükség
- Nem forgásszimmetrikus darabokhoz is használható
- Csövek, profilok tompahegesztése
- Csövek, profilok hegesztése lemezhez
- Csövek, profilok hegesztése karimával, zárókupakkal, csatlakozókkal stb.
- Készíthető
  - Peremvarratos kötés
  - Homlokvarratos kötés
  - Tompavarratos kötés
  - Sarokvarratos kötés

Anyagok, kötés típusok

- Ötvözetlen nem nemesíthető acélok
- Gyengén ötvözött melegszilárd acélok
- Ötvözetlen nemesíthető acélok
- Ausztenites korrózióálló acélok
- Réz és ötvözetei
- Al és ötvözetei.

